

En ny ramp och en gammal mur på Biskopsgården

L2011:4081

kv Aposteln 2

Linköpings stad och kommun

Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Område	kv Aposteln 2 (Biskopsgården)
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2011:4081
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Mätteknik	Manuell
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst dnr	431-2824-2024
Lst handläggare	Petra Öjhage
ÖM dnr	0147/24
ÖM projektnr	002470
KMR uppdragsnummer	202400781
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Linköpings stift
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	-
Rapportansvarig	Ann-Charlott Feldt
Fältarbete	2024-10-21--25
Undersökt yta	ca 55 m ²
Foto	Digitala
Fynd	ÖM C4842:1-6 (murbruksprov). Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum
Analys	Murbruksgenomgång
Intrasis nr	-
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

En ny ramp och en gammal mur på Biskopsgården

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.....	4
Tidigare arkeologiska undersökningar.....	4
Syfte och metod	5
Resultat och tolkning.....	6
Sammanfattande kommentarer.....	10
Referenser	12
 Appendix 1. Murbruksjämförelse.....	 13
 Bilaga 1. Fyndlista.....	 16
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	17
Bilaga 3. Planritning.....	18

*Omslagsbild: Schaktet med det påträffade tegelmurverket sett från nordöst. Foto
Ann-Charlott Feldt, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktning för grundläggning av en rullstolsramp till Biskopsgården (kv Aposteln 2) i Linköping, utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet utfördes inom L2011:4081, Linköpings medeltida och tidigmoderna stadslager.

Längs bostadshusets norra fasad påträffades delar av ett murverk av tegel murat med kalkbruk på 0,2–0,4 m djup under gårdsplanen. Det utgjordes av en nord-sydlig mur som sträckte sig tvärs över schaktet. I anslutning till denna framkom en öst-västlig tegelkonstruktion av snedställda tegelstenar 0,4–0,5 m ut från bostadshusets fasad. Det fanns inget som tydde på att lämningarna hade någon koppling till det nuvarande bostadshuset, vilket uppfördes på 1730-talet. Det finns inte heller något i husets källare som tyder på att det funnits en källaringång vid de påträffade lämningarna. I schaktets västra delar framkom omrörda kulturlager på ca 0,2 m djup samt spridda flata kalkstenar på ca 0,2–0,3 m djup.

Ann-Charlott Feldt
Antikvarie

Inledning

I samband med schaktning för grundläggning av en rullstolsramp till Biskopsgården (kv Aposteln 2) i Linköping utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet utfördes inom L2011:4081, Linköpings historiska stadslager.

Arbetet utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Linköpings stift svarade för de arkeologiska kostnaderna. Arbetet i fält genomfördes 2024-10-21 – 10-25 och omfattade en yta av ca 55 m². Ansvarig för den arkeologiska undersökningen och rapportarbetet var Ann-Charlott Feldt.

Områdesbeskrivning

Linköping omnämns första gången i den sk Florenslistan som kan dateras till tidigt 1100-tal. Orten utvecklas under 1100-talet som ett kyrkligt centrum med två kyrkor (Domkyrkan och S:t Larskyrkan) och en biskopsgård. Fynd av gravar och tidigkristna gravmonument visar att det funnits en kristen begravningsplats och sannolikt en träkyrka i området vid S:t Larskyrkan redan under 1000-talet (Tagesson 2002:146ff; Modén 2010). Fynd i anslutning till domkyrkan pekar på att det även där kan ha funnits en tidigkristen begravningsplats (Arcini & Tagesson 2005).

Det aktuella undersökningsområdet är beläget inom den nordvästra delen av Linköpings medeltida stadsområde, L2011:4081. Direkt söder om Ågatan/Hunnebergsgatan ligger Domkyrkoparken som användes som domkyrkans begravningsplats från tidig medeltid fram till 1811. I en halvcirkel norr, väster och söder om domkyrkan var olika residensgårdar kopplade till kyrkans funktionärer placerade (Tagesson 2002). Vissa av dessa kan ännu ses i form av bevarade medeltida stenbyggnader och källare. Inom kv Aposteln 2 finns såväl en medeltida källare som en medeltida huslänga bevarad.

Enligt en långlivad tradition ska Linköpings medeltida franciskankonvent, grundat ca 1287, ha varit placerat norr om domkyrkan (se tex Tagesson 1991 och 1997, Ridderstad 1958:24) och bl a omfattat den nuvarande biskopsgården (kv Aposteln 2). Senare års forskning har dock visat att franciskankonventet inte var beläget på platsen för den nuvarande biskopsgården utan istället låg i den södra utkanten av staden (Tagesson 2002:320f; Karlsson 2024). Det innebär att man därmed hittat en lämplig placering för den från de historiska källorna kända Bredgården, som ska ha legat norr om domkyrkan.

Bredgården omtalas i dokument första gången år 1351 då gården köptes av riddaren Rörrik Bonde. Två år senare pantsattes den hos Håkan Kampe. Lagmannen Bo Jonsson Grip köpte gården 1367 för att 1370 skänka den till kantorstjänsten vid domkyrkan (Tagesson 2002:371ff). År 1558 lär gården ha övertagits av den då husville biskopen i Linköping, Erik Falk (Feldt 2014:78ff med där anförda källor).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har genomförts i närområdet. I det följande beskrivs endast några av de mer näraliggande undersökningarna som kan påverka tolkningen av påträffade lämningar.

Den mest omfattande undersökningen inom kvarteren Aposteln och Absalon genomförde arkeologen Carl-Filip Mannerstråle i form av forskningsundersökningar under åren 1960-63 med avsikten att undersöka Linköpings medeltida franciskankonvent (Tagesson 1997). Det är dock oklart huruvida större ytor banades av eller om schakten grävdes ner till orörd undergrund. Sannolikt skedde en extensiv grävning med sondning/sökschaktning efter murar och framgrävning av dessa. Fynden från undersökningen saknar stratigrafisk kontext och är i bästa fall relaterade till någon påträffad konstruktion.

Vid Mannerstråles undersökningar dokumenterades ett stort antal byggnadslämningar i form av syllstensrader, grundmurar, tegelgolv och stenläggningar. Förutom den redan kända källaren (Feldt 2005) påträffades ytterligare en källare längre norrut i kv Aposteln samt en damm. Delar av en planritning från hans undersökningar kan ses i figur 6. Några av lämningarna som Mannerstråle dokumenterade fortsatte ut i den nuvarande Rosengången, vilken inte berördes av hans undersökningar.

Förutom Mannerstråles undersökningar inom kv Aposteln 2 har ytterligare några dito utförts inom fastigheten. En mindre forskningsundersökning genomfördes i anslutning till biskopsgårdens medeltida östra länga 1991 (Tagesson 1991). Då påträffades bl a husgrunder och kulturlager. Byggnadsarkeologiska undersökningar utfördes 1998 på den medeltida östra längan (Feldt i manus) då flera byggnadsetapper kunde fastställas och en relativ murbrukskronologi kunde upprättas.

I samband med renovering av den fristående källaren på biskopsgården påträffades kulturlager och en äldre grundmur direkt öster om källaren (Feldt 2005; 2014). Vid schaktningar för Biskopsgårdens flaggstång

påträffades bl a kulturlager och en stenläggning (Feldt 2012). Ytterligare murade grunder framkom i samband med en upprustning av Rosengången direkt väster om kv Aposteln 2. Där fanns bl a murar som kunde kopplas samman med lämningar påträffade vid Mannerstråles ovan nämnda undersökningar (Feldt 2024).

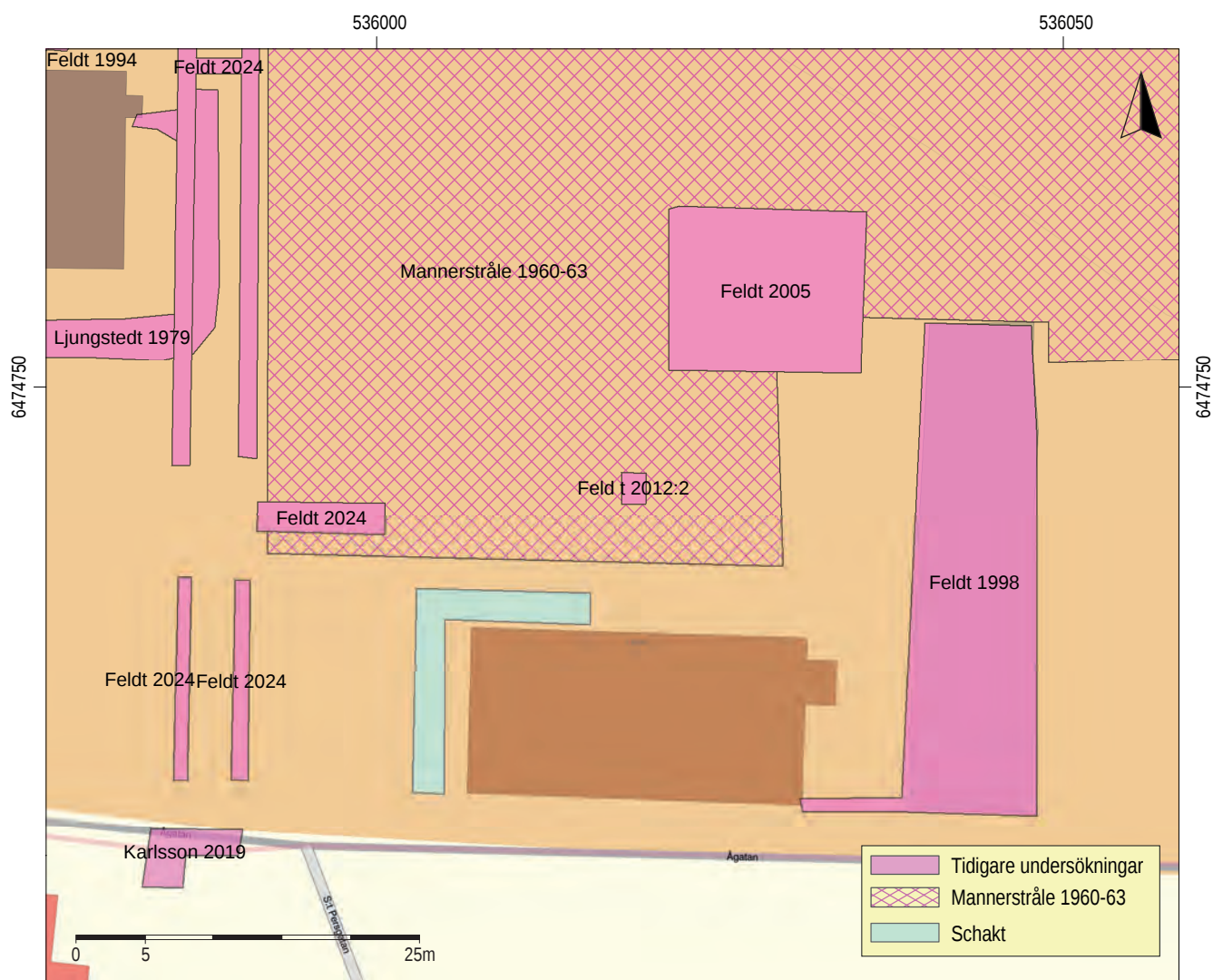
Några undersökningar har även utförts i kv Aposteln 1, väster om Rosengången, då kulturlager, byggnads lämningar och stenläggningar framkom (Feldt 1994 och 2024; Ljungstedt 1979). I Biskopsparken, norr om kv Aposteln 2 har ett stort antal undersökningar genomförts (t ex Carlsson 2008a och 2008b; Feldt 2009; Romedahl 2018 och 2020. Vid dessa har bl a lämningarna efter en medeltida källare och hantverks hus (smedjor) från 1700-talet påträffats. Kulturlager har även dokumenterats i parken i samband med flera ledningsschaktningar

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var i första hand att se till att arbetet inte skadade fornlämningar. Om detta inte kunde undvikas skulle de lämningar som framkom undersökas med ett vetenskapligt arbetssätt, dokumenteras och om möjligt dateras.

Då undersökningen utfördes efter *Generellt förfrågningsunderlag* från Länsstyrelsen Östergötland och *Bekräftelse med kostnadsberäkning* från Östergötlands museum, formulerades inga detaljerade frågeställningar inför fältarbetet. Det var dock sedan tidigare känt att det påträffats rikligt med lämningar i form av bl a murar och stenläggningar inom den aktuella fastigheten.

Den arkeologiska undersökningen utfördes i form av en schaktningsövervakning. Schaktet omfattade ca 55 m² och var 0,2–0,4 m djupt. Schaktbredden

Figur 3. Det aktuella schaktet samt tidigare genomförda undersökningar i närområdet. Skala 1:500.

var 2,0–3,2 m. Det sträckte sig från entrétrappan västerut längs bostadshusets norra fasad och vidare åt söder 1,8–2,0 m ut från husets västra gavel. För schaktets placering se figur 3 och 6 samt planritning i Bilaga 3.

Schaktet grävdes skiktvis med maskin. Påträffade kulturlager och konstruktioner undersöktes genom grävning för hand och dokumenterades genom manuell inmätning, beskrivning och digital fotografering. Inga relevanta föremål påträffades. Murbruksprov som bedömdes vara av intresse för undersökningen har samlats in och relaterats till kontext. Tillvaratagna murbruksprov har förtecknats i fyndlistan i Bilaga 1.

Murbruksprover som tillvaratogs förvaras under accessionsnummer C4842 på och fyndfördelas till Östergötlands museum. Murbruksproverna har jämförts med prover ur Östergötlands museums referenssamling för murbruk (se Appendix 1). Jämförelsen har utförts av Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum. Dokumentationsmaterialet i form av GIS-filer och digitala foton samt fält- och renritningar förvaras på Östergötlands museum.

Resultat och tolkning

Inledningsvis startade schaktningen på entrétrappans västra sida, där schaktet grävdes till ett djup av ca 0,4 m. Nästan omedelbart framkom kablar av olika slag på 0,3–0,4 m djup. Lagret över kablarna och i schaktets fortsättning åt väster utgjordes av ett omrört lager med matjord, grus och spridda kullerstenar. De senare antyder att en kullerstensbelagd gårdsyta rivits upp vid något tillfälle. Möjligen rör det sig om skadade delar av samma stenläggning som påträffades vid schaktningar för Biskopsgårdens flaggstång (Feldt 2012).

I schaktets fortsättning västerut, längsmed fasaden, framkom en tegelkonstruktion på 0,1–0,4 m djup under gårdsplanen (A1). Den utgjordes av en närmast nord-sydlig och en öst-västlig mur. Den nord-sydliga muren uppträdde på 0,4 m djup och fortsatte utanför schaktet i norr. Den var av en tegelstens bredd (ca 0,3 m) och sträckte sig tvärs över schaktet.

I rät vinkel till denna framkom en öst-västlig tegelkonstruktion av snedställda tegelstenar 0,4–0,5 m ut från bostadshusets fasad. Den kunde följas på en

Figur 4. Diverse kablar i schaktets östra del, närmast entrétrappan. Foto från norr, Ann-Charlott Feldt, ÖM.

1,4 m lång sträcka och framkom redan på 0,1–0,2 m djup. Närmast fasaden var den skadad av husets dränering. Teglet var snedställt, högst närmast huset och lägre ut mot gården. Möjligen rör det sig om rester av ett valv eller möjligen till en källarhals. Det är även möjligt att teglet blivit snedställt i samband med att dräneringen grävdes ner.

Teglet var murat med kalkbruk som pekar på en datering till 1700-talet. I det hörn som bildades mellan de båda murpartierna fanns ett mindre område utan tegel eller stenar. Här var jordlagret påtagligt sotigt. Det fanns inget som tydde på att lämningarna hade någon koppling till det nuvarande bostadshuset, vilket uppfördes på 1730-talet. Det finns inte heller något i husets källare som tyder på att det funnits en källaringång i anslutning till de påträffade lämningarna.

Murverken fortsatte ner under aktuellt schaktdjup, vilket kom att anpassas efter konstruktionens nivå. Murarna kvarligger under rampen och täcktes med geotextil innan fundamentet för rampen anlades.

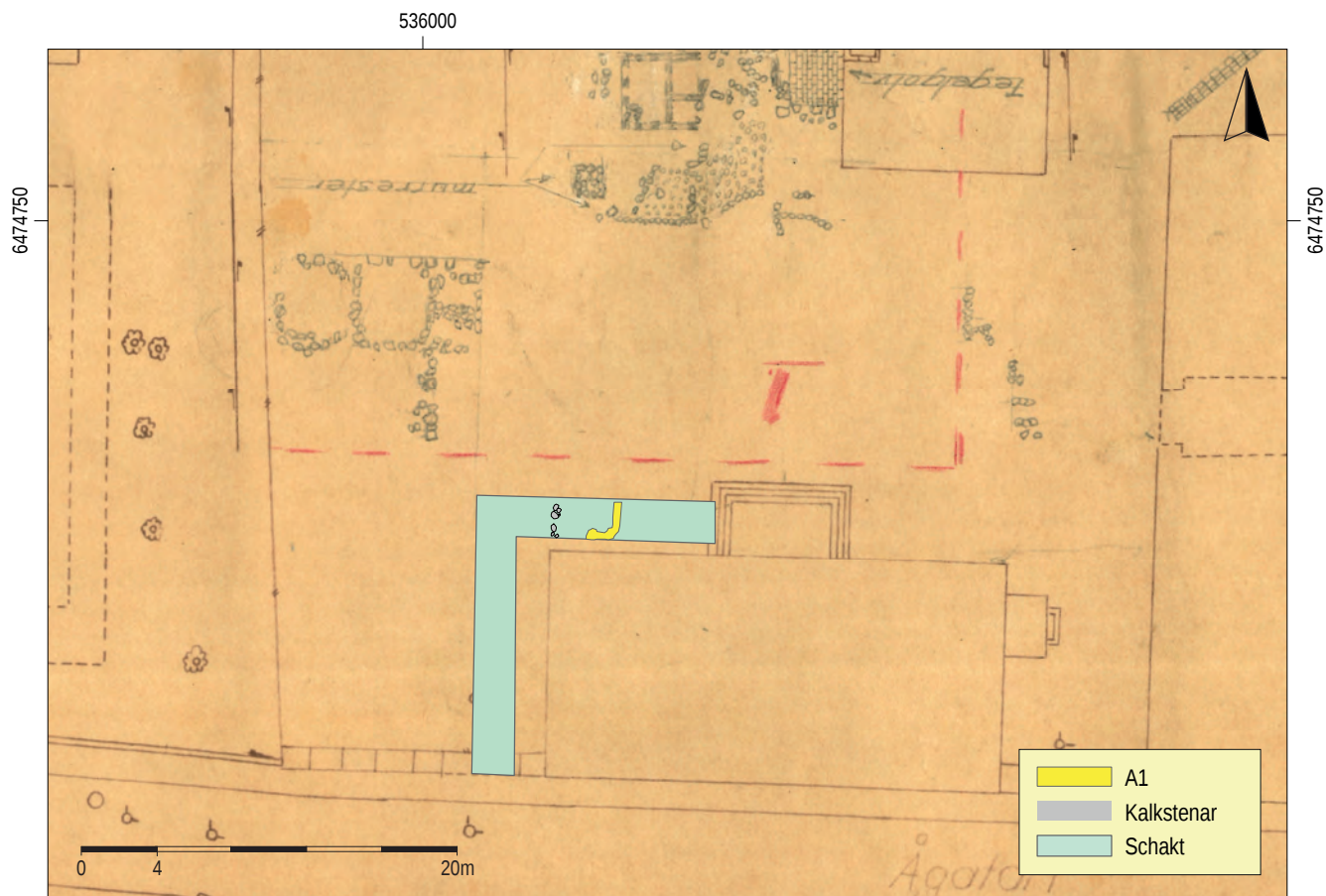
I det öst-västliga schaktets västra delar framkom omrörda kulturlager samt spridda flata kalkstenar (A2) på ca 0,2–0,3 m djup. Kalkstenarna var 0,05–0,10 m tjocka och saknade spår av såväl bearbetning som nötning. De låg huvudsakligen i ett nord-sydligt stråk i liv med bostadshusets västra gavel. Möjligen är det rester av en stenläggning eller ett stenlagt golv som brutits upp. En annan möjlig tolkning är att det rör sig om syllstenar till en enklare byggnad.

Det finns ingen känd bebyggelse i denna del av biskopsgården på de historiska kartorna (Linköpings stiftsbiblioteks samlingar: Linköpings stad 1914; Linköpings stad 1898–1900). Den aktuella ytan omfattades inte heller av de undersökningar som utfördes av Mannerstråle 1960–1963 (Tagesson 1997 och figur 6 i denna rapport).

Den nord-sydliga delen av schaktet följde bostadshusets västra gavel och grävdes ner till ett djup av 0,2–0,3 m. Schaktet var förlagt 1,80 m ut från husets fasad och var 3,2 m brett. Närmast husets västgavel

Figur 5. Tegelkonstruktionen A1 sedd från nordöst. Längre västerut i schaktet syns en samling med flata kalkstenar, A2. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Figur 6. Plan som visar schaktet och de påträffade lämningarnas placering på ett rektifierat utsnitt ur en planritning från undersökningarna 1960-1963. Skala 1:400.

Figur 7. Tegelkonstruktionen A1 sedd från norr. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Figur 8. Tegelkonstruktionen A1 sedd från öster där lutningen på tegelstenarna längs fasaden syns tydligt. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Figur 9. På fotot framgår att det närmast husets västgavel fanns ett gruslager (lager 1) medan det på schaktets västra sida fanns ett mörkt kulturlager (lager 2). Foto från norr, Ann-Charlott Feldt, ÖM.

fanns ett gruslager under gårdsplanens singel. På schaktets västra sida finns ett kulturlager bestående av mörk silt med inslag av sand/grus och kol/sot. I lagret fanns enstaka spridda bitar av murbruk och tegelkross. Murbruk som samlades in från lagret är av en variant som förekommer som originalmurbruk på biskopsgårdens östra länga (Feldt i manus) och i den medeltida källarens murverk (Feldt 2005). Murbruket visar att lagret innehåller sekundärt deponerat material.

Sammanfattande kommentarer

Sammanfattningsvis kan konstateras att schaktet inte grävdes ner i orörd undergrund vilket innebär att fornlämning kvarliggjer under aktuellt schaktdjup. De påträffade lämningarna kan dateras till nyare tid. Att lämningar i form av murar påträffades så pass ytligt som 0,1–0,4 m under nuvarande markyta är värt att beakta inför framtida markingrepp inom hela kvarteret Aposteln, inte bara inom den här aktuella fastigheten.

Figur 10. Den del av gången som löpte väster om husets gavel försågs med kantstenar. Foto från norr. Foto Klara Johansson, ÖM.

Figur 11. De framkomna lämningarna täcktes av en kraftig geotextil innan bärlager lades på och rampen byggdes. Foto från trappan i öster. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Figur 12. Den färdiga rampen innan räcket monterats, sedd från nordväst. Foto Johan Bergström, ÖM.

Referenser

- Arcini C & Tagesson G. 2005. Kroppen som materiell kultur. Gravar och människor i Linköping genom 700 år. I: Kaliff A & Tagesson G (red). *Liunga Kaupinga. Kulturbistoria och arkeologi i Linköpingsbygden*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 60. Linköping.
- Carlsson C. 2008a. *Ett hantverksområde från 1700-talet samt en medeltida buslämning i Konserthusparken i Linköping*. RAÄ 153, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2008:98. Östergötlands länsmuseum.
- Carlsson C. 2008b. *Ett hantverksområde från 1700-talet och en medeltida buslämning i Konserthusparken*. RAÄ 153, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2008:114. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt, A-C. 1994. *Rotundan*. Kv Aposteln 1, Linköping, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport, Arkivhandling, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2005. *Biskopsgårdens medeltida källare. Inför ombyggnad av en uteplats*. kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2005:77, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2009. *En medeltida källare och avfall från 1700-talet*. Biskopsparken, Linköping, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2009:81, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2012. *Biskopsgårdens nya flaggstång*. RAÄ 149. Kv Aposteln 2, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2012:2, Östergötlands museum.
- Feldt A-C. 2014. Spegelsbyggningen – Biskop Spegels hus i Linköping. I: Hagberg J (red). *Haquin Spegel – en antologi*. Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie: 76. Skara.
- Feldt A-C. 2024. *Gamla murar mellan Biskopsgård och Domkapitel*. L2011:4081. Rosengången, kv Aposteln 1 och 2 och Biskopsparken, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Rapport 2024:23, Östergötlands museum.
- Feldt A-C. i manus. *Biskopsgårdens medeltida byggnader*. Kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland. Byggnadsarkeologisk undersökning. Rapportmanus och arbetsmaterial, Östergötlands länsmuseum.
- Karlsson E. 2019. *Nytt avlopp till Gymnastikhuset*. RAÄ 153:1. Ågatan, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Rapport 2024:19, Östergötlands museum.
- Karlsson E. 2024. *Undersökning av Linköpings medeltida franciskankonvent på Hospitalstorget i Linköping*. Rapportmanus och dokumentationsmaterial. Rapport 2024:28. Östergötlands museum.
- Ljungstedt S. 1979. Rapport daterad 10 december 1979 avseende ledningsgrävningar på Konsistoriehusets tomt, kvarteret Aposteln, Linköping. Arkivhandling Östergötlands museum.
- Modén E. 2010. *Biskopens palats i Liunga kauping. ¹⁴C-datering av Linköpings slotts äldsta delar*. Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Byggnadsarkeologisk undersökning. Rapport 2010:103. Östergötlands länsmuseum.
- Ridderstad E. (red) 1958. *Linköpings klosterområde. Bebyggelse invid Ågatan under och efter medeltiden*. Linköping.
- Romedahl H. 2018. *Museiparken revisited*. RAÄ 153:1. Gråbrödragatan och Kungsgatan m fl, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Rapport 2018:1, Östergötlands museum.
- Romedahl H. 2020. *Vinterljus i Museiparken*. L2011:4081. Museiparken och Rosengången, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Rapport 2020:25, Östergötlands museum.
- Tagesson Göran, 1991. *Kv Aposteln 2*. Linköping. Arkeologisk undersökning. Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum.
- Tagesson G. 1997. *Arkeologisk undersökning 1962-63*. Kv Aposteln 2 och Absalon 1. Linköping. Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum.
- Tagesson G. 2002. *Biskop och stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Linköping. Lund Studies in Medieval Archaeology 30 (diss).

Linköpings stiftsbiblioteks samlingar

- Karta över Linköpings stad. 1898-1900. Johan Stånggren.
- Karta över Linköpings stad. 1914. Linköpings Lithografiska AB.

Appendix 1. Murbruksjämförelse

Appendix 1. Murbruksprover från kv Aposteln 2, Linköping Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum

Bakgrund

I samband med schaktning för en ramp invid bostadshuset på biskopsgården (kv Aposteln 2) i Linköping tillvaratogs sammanlagt sex murbruksprover från olika kontexter. Proverna kommer från såväl murverk som kulturlager. De har förtecknats i fyndlistan i rapportens bilaga 1 samt i tabellen nedan. Provpunkterna är utmärkta på planritningen i rapportens Bilaga 3.

Syfte

Syftet med provtagningen och genomgången av murbruksproven var att undersöka huruvida påträffat murverk och kulturlager skulle kunna kopplas till den relativa byggnadskronologi som finns för bebyggelsen på Biskopsgården i kv Aposteln 2 (Feldt 2005; Feldt 2012; Feldt 2014; Feldt i manus). Därmed skulle murbruksproverna, tillsammans med historiskt källmaterial, kunna utgöra dateringsunderlag för påträffade lämningar.

Metod

Tillvaratagna murbruksprover har jämförts med Östergötlands museums referenssamling för murbruk genom okulär bedömning av färska brottytor. Ingen mikroskopering eller tunnslipsanalys har utförts. Proverna har jämförts med referenssamlingen avseende relationen kalk/ballast, kalkens färgton, ballastens innehåll och kornstorlek samt omfattning och storlek på ingående kalkklumpar, luftbubblor och organiskt material. Dessutom har en bedömning gjorts rörande brukets konsistens (d v s om det är hårt, smuligt eller mjöligt) och homogenitet (d v s om fördelningen av de ingående beståndsdelarna är jämn eller ojämn).

Grunden i Östergötlands museums referenssamling för murbruk är en omfattande provserie från alla hittills kända byggnadsetapper på Linköpings slott (Feldt 2018; Modén & Feldt 2004). I referenssamlingen finns även en samling murbruk från biskopsgårdens bebyggelse. Dessa murbruksprover är sorterade i en relativ kronologi med några historiska hållpunkter (Feldt 2005; Feldt 2012; Feldt 2024; Feldt i manus).

Genom en jämförelse med de referensprover från Biskopsgården som finns i referenssamlingen kan det vara möjligt att sätta in de påträffade lämningarna i den relativa kronologin för gården. Proverna i referenssamlingen har daterats genom ¹⁴C-analys av organiskt material, skriftligt källmaterial och kronologiskt/stratigrafiskt sammanhang.

Resultat

Vid undersökningen samlades sammanlagt sex mur- och putsbruksprover in (PI-PVI). Samtliga prov utom prov VI härrör från det tegelmurverk som påträffades direkt norr om

bostadshusets fasad. Prov VI härrör från ett kulturlager som framkom inom det parti av schaktet som löpte nord-sydlig riktning, väster om bostadshusets västgavel.

I det påträffade tegelmurverket förekommer fyra olika varianter av murbruk; 8, 24, 25 och 26 (prov I-V). Endast typ 8 finns sedan tidigare i museets referenssamling från Biskopsgården. De övriga varianterna kom att bli nytillskott till samlingen.

På västra sidan av det nord-sydgående tegelmurverket fanns murbruk av typ 8 (prov II). Denna typ har tidigare påträffats i lagningar på den östra längan (Feldt i manus) samt i grundmurar som framkom vid schaktningar i Rosengången (Feldt 2024: Anläggning 4). Det förekom även i ett kulturlager över en stenläggning på biskopsgårdens gårdsplan (Feldt 2012). I samma lager fanns förutom bruk 8 även typerna 7 och 23. Den förstnämnda typen kan dateras till uppförandet av det nuvarande bostadshuset på 1730-talet medan den senare saknar paralleller i de stående byggnaderna (Feldt 2005).

De påträffade tegelmurarna innehöll förutom murbruk av typ 8 även tre olika varianter av murbruk som inte tidigare påträffats på biskopsgården. I den nord-sydliga muren påträffades murbruk av typ 24 (prov I). Det utgörs av ett fast beige kalkbruk med rikligt med 0,5-2,0 mm stora ballastkorn och 1,0-15,0 mm stora ljusa kalkklumpar. Typ 24 har vissa likheter med typ 8 men har betydligt fler och större, ljusa kalkklumpar. Möjligen är det en variant av typ 8.

Mellan de snedställda tegelstenarna parallellt med bostadshusets fasad fanns murbruk av typ 25 (prov III). Det är ett finkornigt, något smuligt kalkbruk med en hög andel ballast av fillerfraktion, d v s <0,5 mm. Det innehåller enstaka ballastkorn på upp till 4 mm samt spridda millimeterstora vita kalkprickar. Provet skiljer sig påtagligt från de övriga som samlades in från murarna. Närmast påminner det om murbruk 60 från Linköpings slott, som där användes vid renoveringen 1796-1800 (Modén & Feldt 2004).

I den södra avslutningen på den nord-sydliga muren och mellan tegelstenar i den öst-västliga muren fanns murbruk av typ 26 (prov IV respektive V). Det är ett gul-beige kalkbruk och har en riklig 0,5-4,0 mm grov ballast och såväl ljusa som beige 1,0-7,0 mm stora kalkklumpar. Typ 26 har likheter med typ 8 och troligen är det en variant av detta.

I det kulturlager som framkom väster om bostadshuset fanns spridda bitar av murbruk av typ 1B, vilket är ett fast ljust kalkbruk (prov VI). Murbruksvarianten förekommer som originalmurbruk på biskopsgårdens östra länga där det bl a återfinns i tegeldetaljer men också i gråstensmurverk (Feldt i manus). Det har även påträffats i ett kulturlager under en stenläggning på biskopsgårdens gårdsplan (Feldt 2012) och i den medeltida källarens murverk (Feldt 2005). Bruk av typ 1B är medeltida men i den nu aktuella kontexten saknar det tillhörighet till någon anläggning utan murbruksbitarna förekom spridda i kulturlagret.

Slutsatser

Sammanfattningsvis kan konstateras att murbruket i den påträffade tegelkonstruktionen pekar på en datering till nyare tid. Möjligen är den är samtida med uppförandet av biskopsgårdens nuvarande bostadshus på 1730-talet. Ett prov från murverket (PIII) hade

en annorlunda karaktär och skulle kunna vara yngre. Ett prov från en lagerkontext (PVI) var medeltida och samtida med uppförandet av biskopsgårdens östra länga.

P nr	Sakord	Material	Kontext	Övrigt (se Appendix 1)	Daterings-förslag
I	Murbruk	Kalkbruk	Murfog N-S mur	Typ 24	1700-tal
II	Murbruk	Kalkbruk	V sida på N-S mur	Typ 8	1700-tal
III	Murbruk	Kalkbruk	Murfog Ö-V mur	Typ 25	1700-tal?
IV	Murbruk	Kalkbruk	Murfog Ö-V mur	Typ 26	1700-tal
V	Murbruk	Kalkbruk	Direkt S om N-S mur	Typ 26	1700-tal
VI	Murbruk	Kalkbruk	Kulturlager i schaktets V del	Typ 1B	Medeltid

Tabell som visar vilka murbrukstyper ur biskopsgårdens relativa murbrukskronologi som påträffats i schaktet och dateringsförslag för dessa.

Referenser

Feldt A-C. 2005. *Biskopsgårdens medeltida källare. Inför ombyggnad av en uteplats*. Kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2005:77, Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2012. *Biskopsgårdens nya flaggstång*. RAÄ 149. Kv Aposteln 2, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2012:2, Östergötlands museum.

Feldt A-C. 2014. Spegelsbyggningen – Biskop Spegels hus i Linköping. I: Hagberg J (red). *Haquin Spegel – en antologi*. Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie: 76. Skara.

Feldt A-C. 2018. Let's paint the town - Mortar as a historical source. I: P Cornell, L Ersgård & A Nielsen (red). *Urban Variation. Utopia, Planning and Practice*. Lulu Press Inc. USA.

Feldt A-C. 2024. *Gamla murar mellan Biskopsgård och Domkapitel*. L2011:4081. Rosengången, kv Aposteln 1 och 2 och Biskosparken, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Rapport 2024:23, Östergötlands museum.

Feldt A-C. i manus. *Biskopsgårdens medeltida byggnader*. kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland. Byggnadsarkeologisk undersökning. Rapportmanus och arbetsmaterial, Östergötlands länsmuseum.

Modén E & Feldt A-C. 2004. *Linköpings slotts nya byggnadshistoria*. Linköpings stad och kommun. Byggnadsarkeologisk undersökning. Rapport 2004:35. Östergötlands länsmuseum.

Östergötlands museum:

Referenssamling för murbruk

Bilaga 1. Fyndlista

ÖM C4842:1-6

Fynd nr	P nr	Sakord	Material	Kontext	Övrigt (se Appendix 1)
1	I	Murbruk	Kalkbruk	Murfog N-S mur	Typ 24
2	II	Murbruk	Kalkbruk	V sida på N-S mur	Typ 8
3	III	Murbruk	Kalkbruk	Murfog Ö-V mur	Typ 25
4	IV	Murbruk	Kalkbruk	Murfog Ö-V mur	Typ 26
5	V	Murbruk	Kalkbruk	Direkt S om N-S mur	Typ 26
6	VI	Murbruk	Kalkbruk	Kulturlager i schaktets V del	Typ 1B

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

A1. Tegelmur / valv(?)

Placering: Norr om bostadshuset

Djup under markytan: 0,1-0,4 m

Beskrivning: Anläggningen utgörs av en närmast nord-sydlig och en östvästlig mur. Den nord-sydliga muren uppträdde på 0,4 m djup, 1,0 m norr om bostadshusets fasad och den fortsatte utanför schaktet i norr. Den hade en bredd på en tegelsten, d v s ca 0,3 m. Teglet var murat med kalkbruk (PI, II och V). Den öst-västliga muren uppträdde 0,4-0,5 m norr om bostadshusets fasad och löpte parallellt med fasaden. Den kunde följas på en 1,4 m lång sträcka och framkom redan på 0,1-0,2 m djup. Närmast fasaden var den skadad av husets dränering. Teglet i denna del var snedställt, högst i närmast huset och lägre ut mot gården. Möjligen rör det sig om rester av ett valv. Det är även möjligt att teglet rubbats ur läge i samband med att dräneringen grävdes ner.

Tegelstenarna var 27 x 14 x 8 cm stora. I det hörn som bildades mellan de båda murpartierna fanns ett mindre område utan tegel eller stenar. Här var jordlagret påtagligt sotigt. Murverken fortsatte ner under aktuellt schaktdjup, vilket här anpassades efter anläggningens nivå. Murarna kvarligger under rampen och täcktes med geotextil innan fundamentet för rampen anlades.

Tolkning: Mur och valv(?)

Fynd: Murbruksprov (PI-PV)

Datering: Murbruk typ 8, 24, 25 och 26 pekar på en datering till 1700-talet.

A2. Kalkstenshällar

Placering: Norr om bostadshuset i liv med gaveln.

Djup under markytan: 0,2- 0,3 m

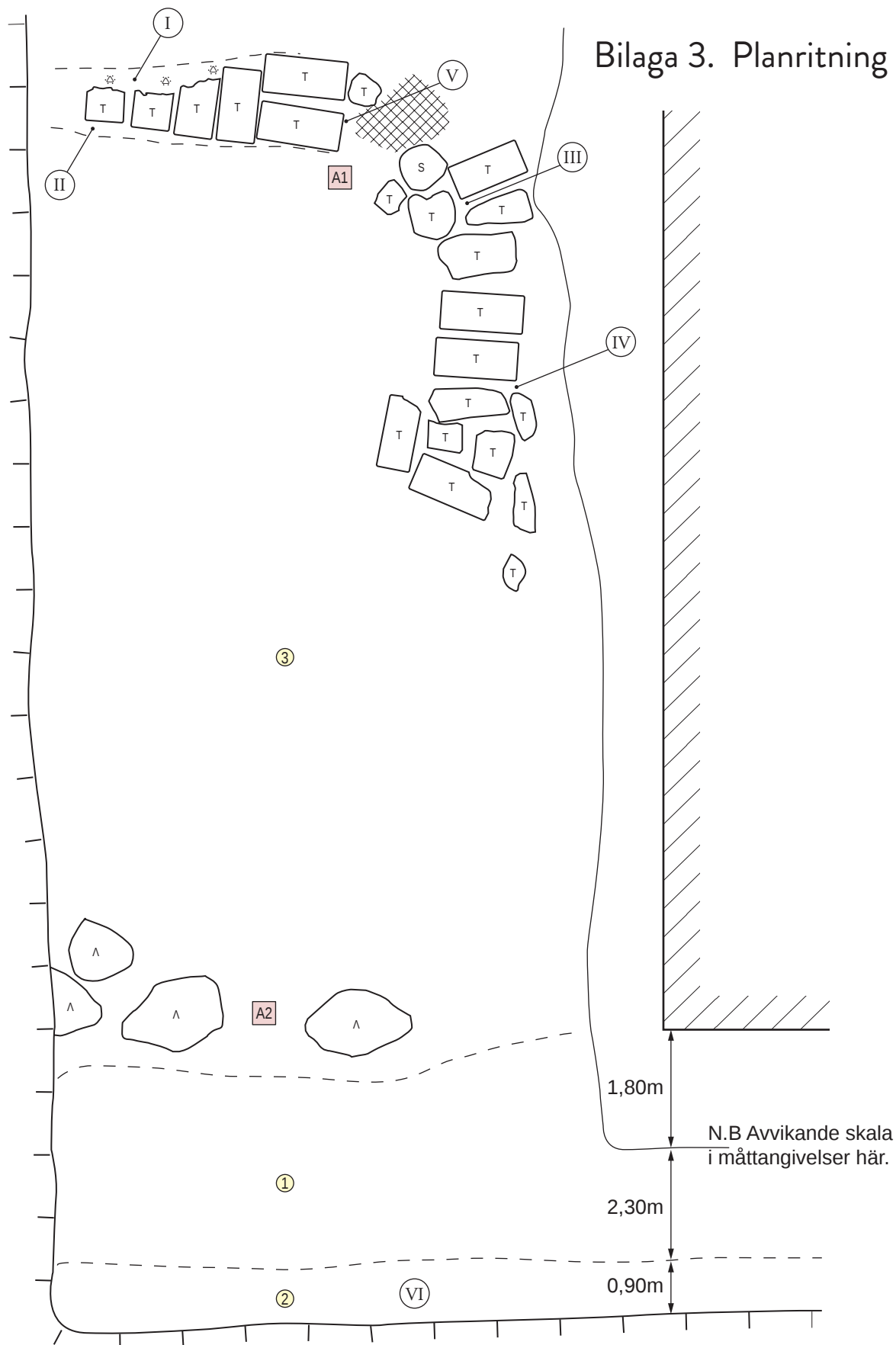
Beskrivning: 7 st flata kalkstenar, 0,20 – 0,40 m stora och 0,05-0,10 m tjocka. Inga spår av bearbetning eller nötning. De ligger huvudsakligen i ett nord-sydligt stråk i liv med bostadshusets västra gavel.

Tolkning: Möjligen rester av en stenläggning (gårdsplan/golv?) eller syllstenar för en enklare byggnad.

Fynd: -

Datering: förslagsvis 1700-1800-tal

Bilaga 3. Planritning

1. Gårdsgrus
2. Mörk, siltig och sotig kulturjord med inslag av sand/grus och bränt material.
3. Stenblandad matjord. Rest av stenläggning?

0 1m

Kv Aposteln 2 (Biskopsgården)

Linköpings stad och kommun, Ög

L2011:4081

Planritning

Skala 1:20

Dnr 0147/24

2024-10-22 Ann-Charlott Feldt

Renritning Johan Levin

I samband med schaktning för grundläggning av en rullstolsramp till Biskopsgården (kv Aposteln 2) i Linköping utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Vid undersökningen längs bostadshusets norra fasad påträffades delar av ett murverk av tegel murat med kalkbruk på 0,2–0,4 m djup under gårdsplanen. Det fanns inget som tydde på att lämningarna hade någon koppling till det nuvarande bostadshuset, vilket uppfördes på 1730-talet. I schaktets västra delar framkom omrörda kulturlager på ca 0,2 m djup samt spridda flata kalkstenar på ca 0,2–0,3 m djup.

ISSN 1403-9273

Rapport 2025:9